

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ

КОММУНІСТИЧНА БІБЛІОТЕКА, Ч. 10.
ПРОЛЕТАРІ УСІХ КРАЇН, ЄДНАЙТЕСЬ!

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ І КОМУНІЗМ:

	Стор.
1. Н. Бухарин: Визволення народів.	1
2. Е. Преображенський: Національне питання і комунізм.	5
3. Програма Комуністичної Партиї (б.) Росії і України в області національних відносин.	15
4. Революція 4-го Всеукраїнського Зізду Рад про взаємини У. С. Р. Р. і Р. С. Ф. С. Р.	15

ЗЛАДИВ П. ДЯТЛІВ.

ДРУК. 10.000 ПРИМ. НАКЛАДОМ К. П. СХ. ГАЛИЧИНІ.
ВІДЕНЬ - ЛЬВІВ — 1920 — ДРУКАРНЯ „АДРІЯ“

ВІЗВОЛЕННЯ НАРОДІВ.

(Національне питання і міжнародна політика.)

Програма комуністичної партії є програмою визволення пролетаріату не тільки одної країни, а всього світового пролетаріату, бо вона уявляє собою програму міжнародної революції. Але вона в той же час являється програмою визволення всіх малих поневолених країн і народів. Розбійничі „великі держави“ (Англія, Німеччина, Японія, Америка) награбували собі нечисленну кількість земель і народів. Вони поділили цілий земний шар між собою. І нема диву, що в сих загарбаніх країнах робітнича кляса і всі працюючі маси стогнуть під подвійним ярмом: гнетом з боку своєї буржуазії і додаточним поневоленням з боку завойовників. Царська Росія награбувала також багато земель і народів: адже величинь „нашої“ імперії сим і пояснялося. Не дивно, що серед багатьох „инородців“ і навіть серед деяких частин невеликоросійського пролетаріату поселилося недовір'я до „москалів“ взагалі. Національний гніт викликає і національні почуття: у поневолених частин пролетаріату — почуття недовір'я до поневолюючої нації в цілості, без ріжниці кляс; у поневолюючої частини пролетаріату — невистачаюче розуміння положення пригнічених подвійним гнетом частин „инородецького“ пролетаріату. А тим часом для побіди робітничої революції на всім фронті необхідне повне взаємне довір'я ріжних частин пролетаріата одної до одної. Треба показати і доказати на ділі, що в пролетаріяті тої нації, котра поневолювала, пролетаріят інших націй має безумовно щирого союзника. І нас в Росії пануючу націю, пануючим народом були великороси, котрі покорили фінів і татар, українців і вірменів, грузинів і поляків, чувашів і морду, киргизів і башкир і десятки інших націй. Природна річ, що серед деяких навіть пролетарських частин сих народів панує невірна уява про всякого росіянина. Поневолені звички бачити, як їх поганяла, як їми верховодила царська зграя, і думали, що такі всі руські люди, себто і руські пролетарі.

Ось для того, щоби вселити братерське довір'я між ріжними відділами пролетаріату, програма комуністів проголошує право працюючих кляс кождої

нації на повне відокремлення. Се значить, що російський робітник, ставши у влади, говорить робітникам всіх інших народностей, котрі живуть в Росії: „Товариши! Коли ви не хочете входити в склад нашої совітської республіки; коли ви хочете, зорганізувавши в собі, мати окрему совітську республіку, ви можете відділитися. Се право ми признаємо вам повністю. І ми не хочемо утримувати вас силою ані одної хвилини”.

Само собою розуміється, що тільки такою тактикою можна завоювати довір'я всього пролетаріату в цілості. Уявім собі дійсно, що було би, коли б великоруські робітничі совіти стали силою утримувати у себе які-будь частини робітничої кляси інших націй, а ті зі зброєю в руках стали би боронитися. Ясна річ, що се означало би повний розвал всього загальнопролетарського руху, повний розпад революції. Так поступати не можна, бо, повторюємо, лише в братерськім союзі пролетарів — забезпечення побіди.

Зазначимо. Тут мова йде про право на самоозначення не нації (себто і робітників і буржуазії разом), а робучих кляс. Се значить, що так звана воля „нації“ для нас зовсім не свята. Коли би бажалося довідатися про волю нації, нам треба було би скликати установчі збори сеї нації. Для нас святою є воля пролетарських і напівпролетарських мас. Ось чому ми говоримо про право на самоозначення не нації, а про право на відокремлення працюючих кляс кожної нації. За пролетарської диктатури не установчі („загальнонародні“, „загальнонаціональні“) збори, а союти працюючих рішать питання. І коли би в якім-будь куточку Росії скликалося одночасно обидва зібрання — „установчі збори“ даної нації і з'їзд совітів, при чим „установчі збори“ стояли би за відокремлення, а пролетарські зізди проти, — ми тоді підтримували би ухвалу пролетаріата проти ухвал „установчих зборів“ всіми засобами аж до зброй.

Так розвязує партія пролетаріата питання відносно пролетарів різних націй в межах країни. Але перед партією стоїть і ширше питання про її міжнародну програму. Тут шлях ясний. Се шлях всесвітнього підтримання міжнародної революції, шлях запомоги революційної пропаганди, страйків і повстань в імперіалістичних країнах, шлях піддержання бунтів і повстань в колоніях сих країн.

В імперіалістичних країнах (а такими країнами являються тепер всі, крім Росії, де робітники розчавували череп пануванню капіталу, одною з головнійших перешкод до революції в оборонецька соціал-демократія. Вона висовує і тепер клич оборони (розвійничої) батьківщини, обдурюючи широкі робітничі маси. Вона кричить про розклад (розвійничої) армії. Вона цькує наших приятелів, німецьких, австрійських, англійських большевиків, які одні лише з погордою й обуренням відкидають задачу оборони буржуазної батьківщини. Положення совітської республіки в війковим положенням. Се єдина в світі пролетарська державна організація серед розвійничих організацій буржуазії. Тому тільки вона мав право на оборону. Більше того, — й треба вважати за знаряддя боротьби всього світового пролетаріату проти світової буржуазії. Вже ясне і гасло, який боєвий клич сеї боротьби. Міжнародним гаслом сеї боротьби є гасло міжнародної совітської республіки.

Повалення імперіалістичних правителств озброєним повстанням і організація міжнародної республіки совітів — такий шлях до міжнародної диктатури робітничої кляси.

Сим міцним способом підтримання міжнародної революції є організація озброєних сил сеї революції. Бо робітники всіх країн, не осліплени соціал-зрадниками, своїми есерами і меньшевиками (а ці є в кожній країні) бачать в робітничій революції Росії і в совітській владі свою крівну справу. Чому? Бо вони розуміють, що влада совітів — це влада самих робітників. Зовсім інше було би, як би буржуазія з допомогою меньшевиків і есерів повалила совітську владу, скликала установчі збори і сам шляхом організувала владу буржуазії, таку ж, скажім, яка була до жовтневого перевороту. В такім випадку робітництво втратило би свою батьківщину, бо воно отримало би свою владу. Тоді неминуче банки вернулося би банкірам, фабрики — фабрикантам, землю — поміщикам. Тоді відродилася би батьківщина баріша. І сеї батьківщини робітники не мали би жадного інтересу боронити. З другого боку, і західно-європейські робітники перестали би бачити в буржуазній Росії світлий маяк, який світить їм в тяжкій боротьбі. Розвій міжнародної революції затрималося би. Навпаки, упевнення совітської влади, організація озброєних сил робітників і біднійших селян, організація відпору між-

народним розбійникам (які йдуть наsovітську Росію, яко клясові вороги, яко поміщики і капіталісти, яко зграя катів робітничої революції), організація червоної армії, — се змінило би і революційний рух в європейських країнах.

Чим ліпше ми організуємося, чим міцнішими будуть озброєні відділи пролетаріату і селян, чим певнішою буде пролетарська диктатура в Росії, тим швидче посуватиметься наперед і справа міжнародної революції.

Ся революція наступить неминуче, як ні затримують її ходу німецькі, австрійські, французькі й англійські меньшевики. Робітничі маси в Росії розірвали з догодувачами. Розірвуть (і розривають вже) з ними і робітничі маси західної Європи. Гасло повалення буржуазних батьківщин, повалення розбійничих правителств і заведення робітничої диктатури набуває все більше співчуття. Рано чи пізно у нас буде міжнародна республіка совітів.

Міжнародна республіка совітів визволить від гніту сотки міліонів людей в колоніях. „Цивілізовані“ розбійничі держави крівавим режимом мучили й мордували населення колоніальних країн. Європейська цивілізація трималася кровю немилосердно визискуваних і ограбовуваних народів у дальших заморських країнах, їх визволить диктатура пролетаріату, — і тільки вона. Подібно тому, як російська совітська влада заявила, що вона зрікається колоніальної політики, і на ділі доказала се, наприклад, у відношенню до Персії, і європейське робітництво, поваливші панування банкірів, дасть повну свободу поневоленим і визискуваним клясам. Ось чому програма нашої партії, будучи програмою міжнародної революції, есть одночасно і програмою повного визволення всіх слабих, поневолених і пригноблених. Велика кляса — робітнича кляса — ставить собі і велики задачі. І не тільки що ставить, але й розвязує їх в крівавій, тяжкій, геройській боротьбі.

Н. Бухарин.

Май, 1918 року.

(Взято з Н. Бухарина „Програми комуністів-большевиків“, вид. К. Б. ч. 3, Віденъ, 1920, XIX розд., ст. 77—81.)

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ І КОМУНІЗМ.

§ 55. Національне пригноблення. § 56. Єдність пролетаріата.
§ 57. Причини національної ненависті. § 58. Рівноправність націй і право на самоозначення; федерація. § 59. Хто висловлює „волю нації“? § 60. Антисемитизм і пролетаріат.

§ 55. Національне пригноблення. Одним з видів поневолення людини людиною є національне пригноблення. Одною з перегородок, розділяючих людство, крім перегородок класових, є національна розеднаність, національна ворожнеча і ненависть.

Одним зі способів обдурення пролетаріата і затемнення його класової свідомості є національне цуковання, котрим зручно кермує буржуазія в своїх інтересах.

Розберімся, як мусить свідомий пролетарій підходити до національного питання, і як він мусить розвязувати його в інтересах найскоршої побіди комунізму.

Нація, чи народність — се група людей, злучена одною мовою і населяюча певну територію. Є й інші признаки національності, але се найголовнійші її найосновніші.*)

Що таке національне пригноблення й поневолення, ліпше всього пояснити прикладом. Царське правительство переслідувало жидів, не давало їм жити по всій Росії, не пускало на державну службу, обмежувало вступ до шкіл, улаштовувало жидівські погроми і т. д. Те ж правительство не давало українцям навчати дітей на українській мові, забороняло видавати часописи на своїй мові і ні одному народу в державі не давало вільно рішити, чи хоче сей народ жити в складі російської держави чи ні.

Німецьке правительство зачиняло польські школи; австрійське — переслідувало чеську мову і силоміць накидало чехам німецьку. Англійська буржуазія знущалася й знущається з тубольців Африки й Азії, покоряє відсталі напівдикі народи, грабує їх і розстрілює за спроби визволитися зпід гнету.

Одним словом, коли в державі одна нація користає всіми правами, а друга — лише частиною сих прав, коли одну слабшу націю силоміць прилучено до міцнійшої і тій проти її волі накидають чужу мову, чужі звичаї і т. інше не дають жити своїм життям, се — національне пригноблення і національна нерівність.

*) Наприклад, жиди мали раніше територію й спільну мову, тепер же території не мають і старо-жидівської, єврейської мови всі не знають; цигане мають свою мову, але не мають певної території. Осілі тунгузи в Сибіру, мають територію, але забули свою мову.

§ 56. Єдність пролетаріята. Передовсім ми мусимо поставити і розвязати найголовнійше і найосновнійше питання: чи є для російського робітника і селянина ворогом німець, француз, англієць, жид, китаєць, татарин незалежно від того, до якої кляси він належить? Чи можемо ми, робітники, відноситися з ненавистю або недовір'ям до представника іншого народу лише тому, що він говорить на іншій мові, що у нього чорна чи жовта барва тіла, що у нього інші звичаї та інша вдача? Ясно, що не можемо й не сміємо. Робітник Німеччини, робітник Франції, робітник мурин в таким же самим пролетарем, як і робітник російський. На якій би мові ні говорили робітники ріжних країн, суть їхнього положення в тім, що всіх їх визискується капиталом, що всі вони — товариши по бідності, поневоленню й безправности. Чи може російський робітник більше любити свого капіталіста лише тому, що сей останній лається справжньою російською матерчиною, поз російськи дає в зуби, шпарить штрайкарів справжнім російським нагаем? Розуміється, не може, як не може німецький робітник більше кохати свого капіталіста лише тому, що сей знущається з нього на німецький лад. Робітники всіх країн — брати по клясі і вороги капіталістів усіх країн.

Теж саме можна сказати й про селянську бідноту всіх націй. Російському чи українському селянству — біднякові й середнякові — близче й дорожче угорський напівпролетаріят, селянин-сіромаха Сицилії й Бельгії, ніж свій російський чи український глитай-багач, а тим більше широ-російський чи український поміщик-живописець вроді Пуришкевича чи Скоропадського, Маркова чи Харитоненка.

Але робітники всього світу мусять свідомо не тільки почувати себе братами по клясі, братами по пригнобленню й рабству. Було б погано, як би вони лише лаяли своїх капіталістів, кожний на своїй мові, як би вони лише утирали один одному слози і тільки для себе і в своїй державі вели боротьбу проти своїх ворогів. Брати по пригнобленню й рабству мусять бути братами по всесвітній спілці для боротьби проти капіталу. Забувши про всі національні ріжниці, котрі їм заважають, вони мусять злучитися в одну могутну спілку для спільної боротьби з капиталом. Лише обєднавшися в таку міжнародну спілку, можуть вони побідити сві-

товий капітал. Тому ще в 1847-ім році основники комунізму Маркс і Енгельс в своїм славетнім „Комуністичному Маніфесті“ виставили велике гасло : „Пролетарі усіх країн, єднайтесь !“

Робітництву необхідно подолати всякі національні забобони і ворожнечу не тільки для всесвітного натиску на капітал і для повної побіди над ним, але й для організації единого світового господарства. Не тільки совітська Росія не може жити без донецького вугілля, бакинської нафти, туркестанської бавовни, але і вся Європа не може обйтися без російського лісу, конопель льону й платини та американського хліба, Італія — без англійського вугілля, Англія без єгипетської бавовни і т. д. і т. д. Буржуазія не здолала зорганізувати світового господарства і на сім зломила собі карк. Таке господарство може наладити лише пролетаріят. А для цього він мусить проголосити гасло : весь світ, всі його багатства належать усьому світу праці. Але таке гасло означає повне зренення німецьких робітників їхніх національних багатств, англійських — англійських і т. д. Коли національні забобони і національна зажерливість стануть на шляху до інтернаціоналізації чи зміжнароднення промисловості і землеробства, геть їх скрізь і всюди, під якими б прикрасами вони ні виступали !

§ 57. Причина національної ненависті. Але комуністам не досить оповісти війну національному пригнобленню й національним забобонам і проголосити міжнародне обєднання в боротьбі проти капіталу і господарчу світову спілку пролетаріата-переможця. Необхідно найти шлях для найскоршого подолання всякого національного шовінізму й егоїзму, національної тупости й зарозумілості, національної підзорливості у працюючих мас. А ся спадщина ще звірячої доби життя людини і звірячого національного цькування феодально-буржуазної доби продовжує тяжкою горою висіти на карку у світового пролетаріату.

Національна незгода й ворожнеча є дуже давнього походження. Був час, коли поодинокі племена не тільки воювали одно проти одного за землі й ліси, але й просто їли собі подібних з іншого племени. Пережитки цього звірячого недовірря й ворожнечі одного народа до другого, а тим більше одної раси до другої продовжають жити серед робітників і селян усіх країн. Сі пережитки

племенної ворожнечі поступово відмирають, по мірі розвою світового обміну, господарчого зближення, переселення й змішання ріжких народностей, попадаючих на одну територію, особливо ж на основі спільної клясової боротьби робітників ріжких країн. Але сі ж пережитки національної ворожнечі не тільки не зменшуються, а вибухають з новою силою, коли до національної ворожнечі долучається протилежність клясовых інтересів, або мана такої протилежності.

Буржуазія кожної країни визискує й поневолює свій пролетаріят. Але вона уживає всіх змагань, аби доказати своєму пролетаріату, що не вона його ворог, а інші народи довкола нього. Німецька буржуазія кричить своїм робітникам: бий француза, бий англійця! Англійська буржуазія кричить: бий німця! Буржуазія всіх країн починає, особливо за останнього часу, кричати: бий жида! Все це робиться, щоби клясову боротьбу робітництва проти пригноблюючих його капиталістів звернути на національну боротьбу.

Але буржуазія не задоволяється самим національним нацьковуванням, аби відвернути робітників від боротьби за соціалізм. Вона змагається матеріально заінтересувати його в поневоленню інших народів. Коли за часу світової війни німецькі буржуа горлали: „Німеччина понад усе!“ (німецький національний гімн), буржуазні економісти Німеччини змагалися доказати своїм робітникам, як багато виграють вони від перемоги, отже, від пригноблення й ограбування робітників подоланих країн. До війни буржуазія і в дійсності підкупляла верхівля робітництва своїми баришами, одержаними від ограбування колоній і поневолення відсталих і слабих народностей. Робітники передсвіх європейських країн, в особі своєї найліпше оплаченої частини, піддалися провокації капиталістів і дали соціал-патріотам переконати себе, ніби у них також є батьківщина, коли вони співучасники в рабунку колоній і напівзалежних народів. Робітник, котрий при капіталізмі є патріотом, продає за пятак свою справжню батьківщину, соціалізм, і перетворюється в гнобителя відсталик і слабих націй.

§ 58. Рівність прав націй і право на самоозначення; федерація. Комуністична партія, проголошує війну всіякому поневоленню людини людиною, рішуче повстає проти національного поневолення, неминуемого при існуванню буржуазного ладу. Ще рішучійше

вона веде боротьбу проти найменшої співучасти в сім поневоленню з боку самого робітництва. Але не вистачає, щоби пролетаріят великих і місців держав відмовився від усіх спроб поневолення інших народів, котрих дусила його буржуазія, його шляхта й панство. Треба також, щоби пролетаріят поневолених націй не почував недовірря до своїх товаришів з країн, котрі були пригноблюючими. Коли Чехію пригноблювала буржуазна німецька Австрія, чеські робітники вважали своїми гнобителями всіх німців взагалі. Поляків поневолював наш царизм, але у польського народу лишилося недовірря до всіх росіян, а не до самих лише російських царів, поміщиків і капиталістів. Щоби знищити в коріні всяке недовірря робітників поневолених націй до робітників тих націй, котрі поневолювали, необхідно не тільки проголосити, але й на ділі перевести повну національну рівність. Сю рівність треба перевести в області мови, школи, релігії і т. д. Мало того, пролетаріят мусить бути готовим перевести повне національне самозначення, себто дати повну змогу трудовій більшості якої завгодно нації розвязати питання, чи хоче ся нація жити в державній єдності з іншою, чи хоче вона вступити в тісну добровільну спілку (федерацію) чи бажає відокремлення зовсім.

Почекайте, скаже читач, невже ж комуніст може стояти за відокремлення націй? Як же буде тоді з єдиною світовою пролетарською державою, до котрої змагаються всі комуністи? Тут ніби є протирічча.

Ніякого протирічча тут нема, відповімо ми. Саме в інтересах як найскоршого осягнення єдності робучого світу буває иноді необхідно згодитися на тимчасове відокремлення одної нації від другої.

Розгляньмо всі випадки, які можуть тут бути.

Припустім, в Баварії, котра входить до складу об'єднаної Німеччини, проголошено совітську республіку, а в Берліні панує далі буржуазна диктатура Носке й Шайдемана. Чи можуть баварські комуністи в такім випадку добиватися незалежності Баварії? Не тільки баварські комуністи, але й комуністи інших частин Німеччини мусять привітати се відокремлення совітської Баварії, бо се відокремлення буде відокремленням не від німецького пролетаріату, а від гнету пануючої німецької буржуазії.

Візьмім протилежний випадок. В цілій Німеччині, крім Баварії, проголошено совітську владу. Буржуазія Баварії за відокремлення від совітської Німеччини, про-

лєтаріят Баварії за злуку з нею. Як мусять поводитися комуністи? Ясно, що комуністи Німеччини мусять підтримати баварських робітників і силою зброї подавити спроби баварської буржуазії відокремитися. Се буде подавленням не Баварії, а баварської буржуазії.

Припустім,sovітську власті проголошено і в Англії і в Ірландії, себто і в країні поневоленій і в країні поневолюючій. Припустім далі, що ірландські робітники не довіряють робітникам Англії, робітникам країни, котра поневолювала їх протягом цілих століть. Припустім, вони бажають повного відділення від Англії. Се відділення економічно шкідливе. Як же повинні поводитися в сім випадку англійські комуністи? Вони ні в якім разі не повинні силою ізміць, себто так само, як робила англійська буржуазія, утримувати в спілці з собою Ірландію. Вони повинні дати їй повну змогу відокремитися. Для чого?

Для того, щоби, поперше, раз назавжде показати ірландським робітникам, що не вони, а їхня буржуазія поневолювала Ірландію, і сим придбати собі довір'я.

Подруге, для того, щоби ірландські робітники на досвіді переконалися, що самостійно існувати маленьким державам невигідно, щоби вони на досвіді переконалися, що тільки при тісній державній і господарчій єдності з пролетарською Англією й іншими пролетарськими країнами можна краще всього наладити виріб.

Припустім, що якась нація з буржуазним ладом хоче відокремитися від нації з пролетарським ладом, при чім робітнича кляса бажаючої відокремитися нації в своїй більшості, чи навіть в значній частині, за відокремлення. Робітництво не довіряє ще, скажім, не тільки капиталістам, але й робітникам тої країни, буржуазія котрої його пригноблювала. Найліпше в сім випадку дати пролетаріатові зостатися сам на сам зі своєю буржуазією, щоби вона не могла йому твердити: не я тебе гноблю, а ось така країна. Робітнича кляса дуже скоро побачить, що буржуазія добивається самостійності для того, щоби самостійно дерти шкіру зі свого пролетаріата. Вона побачить також, що пролетаріят сусідньої совітської держави кличе робітництво до спілки не для визиску його, не для поневолення, а для спільногого визволення від визиску й поневолення.

Отже, комуністи, будучи проти відокремлення пролетаріата одної країни від пролетаріату іншої, особливо,

коли сі країни економічно сполучені, — можуть однаже згодитися на тимчасове відокремлення. Так мати дозволяє дитині один раз доткнутися до огню, щоби дитина десять разів не змагалася до нього,

§ 59. Хто ж висловлює „волю нації“? Комуністична партія признає право нації на самоозначення аж до відокремлення. Але вона вважає, що волю нації висловлює робуча більшість нації, а не буржуазія. Тому вірно було б сказати, що ми признаємо право на самоозначення не нації, а робучої, трудової більшості нації. Що ж до буржуазії, то, позбавивши її на час горожанської війни та диктатури пролетаріату всяких громадянських свобод, ми позбавляємо її права подавати голос в національнім питанню.

Як же бути з правом на самоозначення і відокремлення у нації, котрі стоять на дуже низкім чи найнижчім шаблі розвою? Як бути з тими націями, які не тільки не мають пролетаріата, але не мають і буржуазії або мають її в зародковім стані? Візьмім, наприклад, наших тунгузів, калмиків, бурятів, численні народи колоній. Як бути, коли сі нації домагатимуться, припустім, повного відокремлення від культурнійших націй і навіть від націй, котрі здійснили соціалізм? Чи не буде се зміцненням варварства на шкоду цивілізації?

Ми думаемо, що, коли соціалізм здійсниться в передових країнах світа, відсталі й напівдикі народи найлегше війдуть до спільного союзу народів саме добрівільно. Імперіялістична буржуазія, котра грабувала колонії і силоміць прилучала їх до себе, має причини боятися відлучення колоній. Пролетаріат, котрий не збирається грабувати колонії, може дістати необхідні йому сирівці з сих колоній шляхом товарообміну, полишивши тубольцям і відсталим народностям улаштовувати своє життя всередині, як вони бажають.

Таким чином, комуністична партія, щоби покінчити з усікими видами національного гнету й нерівності, підносить вимогу самоозначення націй.

З цього права пролетаріят всіх країн скористає, щоби добити націоналізм і доброхітно війти до федераційної спілки.

Коли ж федераційна спілка виявиться не вистачаючою для утворення спільного світового господарства і величезна більшість робучих мас на досвіді переконається в цім, — створиться і єдина світова соціалістична республіка.

Коли ми придивимося до того, як буржуазія ставила їй розв'язувала (або, що було частіше, заплутувала) національне питання, то ми побачимо, що за доби своєї молодості буржуазна кляса національне питання розв'язувала одним способом, за доби ж своєї старості їй розкладу розв'язує його зовсім інакше.

Коли буржуазія була пригнобленою клясою, коли у влади стояло дворянство з королем або царем на чолі, коли царі й королі віддавали цілі народи які віно своїм дочкам, видаючи їх заміж, тоді буржуазія не тільки говорила гарні слова про свободу націй, але й старалася здійснити єю свободу принаймні для своєї нації. Наприклад, італійська буржуазія за часу підлегlosti Італії австрійській монархії стояла на чолі визвольного руху своєї країни й добилася визволення Італії від чужоземного гнету і злучення в одну державу. Коли Німеччина була роздроблена на десятки невеличких князівств і придавлена чоботом Наполеона, німецька буржуазія добивалася злук в одну велику державу й визволення від французьких гнобителів. Коли на Францію, по усуненню нею самодержавства Людовика XVI, напали монархічні держави Європи, французька радикальна буржуазія кермувала оборону своєї країни й утворила гімн — „марселеау“. Одним словом, скрізь буржуазія поневолених націй стояла на чолі їхньої визвольної боротьби, створила дуже багату національну літературу, висунула геніальніших письменників, малярів, поетів, філософів. Так було ранше, коли буржуазія сама була пригнобленою клясою.

Чому буржуазія поневолених націй змагалася до їхнього визволення? Коли перечитати її поетів і майстрів, коли вірити їхнім слокам, то тому, що вона проти всякого національного поневолення, тому, що вона за свободу й самоозначення кожної, навіть найменшої, народності. В дійсності ж буржуазія змагалася свого часу до визволення від чужоземного гнету, щоби створити свою буржуазну державу, щоби самі грабувати свій нарід без конкурентів, аби собі забирати додаточну цінність, которую створюють робітники й трудові селянини даної країни.

Се доказує історія якої завгодно капіталістичної країни. Коли буржуазія пригноблена власним народом, вона кричить про свободу націй в загалі, про неприпустимість усякого національного гнету. Але, як тільки капіталістична кляса добивається влади й проганяє чужоземних завойовників, чи то чужоземну шляхту чи чужоземну буржуазію, вона сама змагається придушити яку завгодно слабшу народність, которую можна придушити вигідно. Революційна французька буржуазія, в особі Дантона, Робеспера й інших великих діячів своєї першої революції, закликала всі народи світа до визволення від усякої тиранії; марселеза Руже де Ліля, которую співали солдати революції, зрозуміла й близька кожному поневоленому народу. Але та ж сама французька буржуазія (хоча і в особі іншої своєї верстви) під проводом Наполеона і навіть під агути тої ж самої марселеї грабувала їх протягом усіх наполеонівських воєн. Пригноблена німецька буржуазія в особі Шиллера з його „Вільгельмом Теллем“ вславила боротьбу народів проти їхніх чужоземних тиранів. Але та ж сама буржуазія в особі Бисмарка й Мольтке відняла й силоміць прилучила до себе французьку провінцію Ельзас-Лотарингію, відняла Шлезвиг у Данії, гнобила поляків Познанічини і т. д. Увільнена від гнету австрійського дворянства буржуазна

Італія почала розстрілювати покорених бедуїнів Триполі, албанців і далматів на побережжу Адрійського моря і турків в Анатолії.

Чому се так діється? Чому скрізь і всюди буржуазія виставляла вимогу національної свободи і ніколи не могла перевести її в дійсності?

Діється се тому, що кожна буржуазна держава, позбувшися національного гнету, неминуче змагається до свого розширення. Буржуазія якої завгодно капіталістичної країни не задоволяється визиском самого лише власного пролетаріата. Її небхідні сирівці з різних країв світа, і вона змагається здобути колонії, щоби, поневоливши тубольція, без перешкод заосмотрювати сими сирівцями свої фабрики. Її необхідні ринки для збуту товарів, і вона змагається здобути їх, захоплюючи відсталі країни, зовсім не числячися з тим, як до цього відноситься населення і молода, ще не зміцніла буржуазія сих країн. Її необхідні країни, куди можна ввозити зайві капіталі, де можна висмоктувати з місцевих робітників прибуток для себе, і вона поневолює сі країни, розкошовуючися в них, як у власнім краю. Коли на шляху до захоплення колоній і господарчого поневолення відсталих країн стоїть міцна буржуазія іншої країни, питання розвязується війною, вроді тої світової війни, котра ледів закінчилася в Європі. Наслідком війни колоній її відсталі країни лишилися в такім же самім поневоленню, у них змінився лише гнобитель. Але, крім цього, в число поневолених країн попали розторощені за війни Німеччина, Австрія, Болгарія, які до війни були вільними країнами. Таким чином розвій буржуазного ладу не тільки не зменшив числа країн, страждаючих під гнетом інших країн і буржуазії, а як раз навпаки: буржуазна держава веде до загального пригнічення, весь світ опиняється під п'ятою групи капіталістичних держав, котра побідила у війні.

§ 60. Антисемітизм і пролетаріят. До числа най-небезпечніших видів національного цькування належить антисемітизм, себто цькування семітичної раси до котрої (поруч з арабами) належать жиди. Царське самодержавя переслідувало її цькувало жидів, аби спастися від робітничо-селянської революції. Ти бідний від того, що тебе грабують жиди, говорили чорносотенці і старалися спрямувати обурення пригноблених робітників і селян не проти поміщиків і буржуазії, а проти всієї жидівської нації. Тим часом жиди, як і всі нації діляться на кляси, і нарід грабують лише буржуазні верстви жидівства і грабують однаково з капиталістами інших націй. Жидівські ж робітники і ремесники в черті осідlosti жили завжде в страшеннім убожестві й азидарстві, в більшім жебрацтві, ніж робітники інших країв Росії.

Російська буржуазія цькувала жидів не тільки на те, щоби відвернути від себе гнів своїх визискуваних робітників, але й на те, щоби позбутися конкурентів у торговлі і промисловості.

Нарешті, за останнього часу, в усіх країнах помічається зміцнення цькування жидів з боку буржуазних кляс. Буржуазія ріжких країн не тільки бореться таким шляхом проти одного з конкурентів по грабуванню пролетаріата, але й веде боротьбу проти надходячої революції по способу Миколи II-го. Ще недавно антисемітизм в Англії, Америці, Німеччині був дуже слабо розвинений. Тепер навіть міністри Англії виголошують антисемітичні промови. Се вірна ознака того, що буржуазний лад на Заході напередодні краху й розпаду і що буржуазія пробує відкупитися від робітничої революції, давши їй на зідень Ротшильдів і Мендельсонів. У Росії антисемітизм притих за часу лютневої революції і, навпаки, став зміцнюватися тим більше, чим міцніше загострялася горожанська війна буржуазії проти пролетаріата і чим безнадійнішими ставали спроби й змагання буржуазії.

Все це доказує, що антисемітизм є одним з видів боротьби проти соціалізму, і поганий буде той робітник чи селянин, який дастесь одурманити своїм клясовим ворогам.

Література: Н. Ленін: „Про право націй на самоозначення“ (статті в місячнику „Просвіщення“). І. Сталін: „Національне питання і марксизм“. К. Залевський: „Національне питання й Інтернаціонал“. Г. Петров: „Правда і брехня про жидів“. К. Кауцький: „Про жидів“. А. Бебель: „Антисемітизм і пролетаріят“. Ю. Стеклов: „Останнє слово антисемітизма“.

Москва, жовтень 1919. Е. Преображенський.

(Передрук з „Азбуки комунізма“, К. Б. ч. 6. ст. 142—151.)

Література на укр. мові: В. Винниченко: 1) Відродження нації, В., 1919, т. I—III, 2) Українська державність, В. Б. „Н. Д.“, № 2, В., 1920, 16°, 32 ст.; — Доровірення національного питання. Вид „Боротьба“, Літ. Відд. Ц. К. У. К. П. (б.). Київ, 1919, 16°, 24 ст. (Дна видання); — Кавтський К.: 1) Національна держава, імперіялістична держава й союз держав. Вид. П. Укр. С. Р. (Віденськ.), 1915, 8°, 93 ст., 2) Національність і інтернаціональність. В. П. У. С. Р. (Віденськ.), 1915, 16°, 54 ст.; — Левинський Володимир: 1) Народність і держава. „Давін“. Київ, 1919, 8°, 128, 2) Соціалістичний Інтернаціонал і поневолені народи. В. Дн просоюза. К.—В., 1920, 8°, 143 ст.; — Наша сучасна політика. Записка, подана до Ц. К. Р. К. П. Укр. Секцією при Московській організації Р. К. П., Київ, 1919, 8°, 16 ст.; — Піддубний Г.: 1) „Комунізм і патріотизм“, „Нова Доба“, 1920, № 26 і 27, 2) Комунізм і націоналізм“. Б. „Н. Д.“, В., 1920, 16°; — Г. Піддубний: Розбийте кайдани! (Слово до гал. сел. і роб.), Віденськ.—Львів, 1920, 8°, 32 ст., К. Б. ч. 7; — Ткаченко М. і Річицький А.: Проект програми У. К. П. Вид. „Черв. Пр.“, К., 1919, 16°, 40 ст.; — Шахрай В. і Маалах С.: До Хвили. (Що діється на Вкраїні і з Україною), Саратов, 1919, вел. 8°, 143 стор.

ПРОГРАМА КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ (БОЛЬШЕВИКІВ) РОСІЇ І УКРАЇНИ, ухвалена 8-им партійним візdom Р. К. П. 18—23 марта 1919 р.

„9. В національнім питанню Російська Комуністична Партия кермується ось якими засадами:

1. На перше місце ставиться політику зближення § 56 пролетарів і напівпролетарів ріжких національностей для спільної рев. боротьби за повалення поміщиків і буржуазії.

2. В цілях подолання недовір'я з боку робучих мас § 57 поневолених країн до пролетаріату держав, котрі пригноблювали сі країни, необхідне скасування всіх і всяких привileїв якої б ні було національної групи, повне рівноправство націй, признання за колоніями і нерівноправними націями права на державне відлучення.

3. В тих же цілях, яко одну з переходових форм § 58 на шляху до повної єдності, партія виставляє федерацієвне обєднання держав, організованих по совітському типу.

4. В питанню про те, хто є носієм волі нації до § 59 відділення, Р. К. П. тримається історично-класового становища, числячися з тим, на якім щаблі свого історичного розвою стоїть дана нація: на шляху від середньовічча до буржуазної демократії або від буржуазної демократії до совітської, чи пролетарської демократії і т. п.

В кожнім випадку, з боку пролетаріату тих націй, котрі були націями-гнобительками, необхідна особлива увага до пережитків національного почуття у робучих мас націй поневолених або неповноправних. Тільки при такій політиці можливе утворення умов для дійсної міцної добровільної єдності національно-ріжнородних елементів міжнародного пролетаріата, як те показав досвід обєднання ряду національних совітських республик довкола совітської Росії.“

(З вид. К. Б. ч. 4.)

РЕЗОЛЮЦІЯ 4-ГО ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЗІЗДУ РАД ПРО ВЗАЄМИНИ У. С. Р. Р. і Р. С. Ф. С. Р.

4-ий Всеукраїнський Зізд Рад Робітн., Селянських і Червоноармійських Депутатів (в травні 1920), ще раз урочисто проголосувавши перед усім світом повну рівноправність всіх народів і держав і випливаюче від ціля право націй на самоозначення, вважає своїм обовязком боротися за закріплення радянської влади, котра тільки одна може відчищенням класів і з визволенням робітників від гніту поміщиків і капіталістів, забезпечити свободу і незалежність працюючим масам України.

4-ий Всеукр. Зізд Рад заявляє, що У. С. Р. Р., аберігаючи свою самостійну державну конституцію, являється членом Все-російської Соціалістичної Федеративної Сов. Республіки, обєднаної спільністю політичного і соціального устрою, спільністю боротьби в минулім проти царя, поміщиків і капіталістів та спільнію боротьбою в сучаснім своє існування; констатує, що тільки дякуючи взаємній допомозі, котру на протязі 2½ років братерські радянські республіки давали одна одній, вони могли утриматися в жорстокій кровавій боротьбі проти нечисленних буржуазних ворогів.

Захоплена німецькими імперіялістами, франко-грецькими грабіжниками та російськими білогвардійцями, Україна стала знову вільною тільки за допомогою Р. С. Ф. С. Р.

I коли тепер в четвертий раз хліборобська Україна почали знову захоплена військами хижакьких польських панів, очі всіх робітників і селян України звернені до всіх народів і республик, що входять у склад Р. С. Ф. С. Р.

Четвертий Всеукраїнський Зізд Рад, підтверджуючи згоду між Центральними Виконавчими Комітетами У. С. Р. Р. і Р. С. Ф. С. Р. про обєднання комісаріятів: військового, фінансового, залізничного, народногосподарчого, поштовотелеграфного і праці, доручає будучому Центральному Виконавчому Комітету вести і далі ту саму політику тіснішого зближення.

З огляду на те, що на 7-ім Всеросійськім Зізді Рад Україна, захоплена тоді Деникіним, не могла приняти участі, 4 Всеукраїнський Зізд Рад новому Ц. В. Комітету України аж до закінчення роботи призначено Ц. Вик. Комітетом Росії Комісії по федеральній Конституції і до остаточної постанови Всеросійського Зізу Рад доручає будучому Центральному Виконавчому Комітету України вести переговори з Всеросійським Центральним Виконавчим Комітетом що до питання про представництво Радянської України в цім останнім.

Зі своего боку Зізд пропонує, щоби у В. Ц. В. Комітет Р. С. Ф. С. Р.увійшло 30 представників, Радянської України, вибраних на 4-ім Зізді Рад. Усякі спроби розірвати або ослабити звязки з Сovітською Великоросією та з іншими народами і республіками, які входять у склад Р. С. Ф. С. Р., всяке капіталістичне і шовіністичне цькування з метою розеднання робітників і селянських мас являються по сути контрреволюційними і наміреними проти волі й незалежності робітників і селян України.

4 Всеукр. Зізд Рад перестерігає робітників і селян проти зрадницького гасла „Української Народної Республіки“, котре тільки являється прикриттям для покорення України міжнародному капіталу і українській шовіністичній буржуазії. При першій Українській Народній Республіці панували на Україні австро-німецькі імперіялісти і російський генерал Скоропадський; друга перетворювала Україну в колонію французького капіталу; третя, котру обіцяє тепер Петлюра, являється тільки прикривкою для запевнення на Україні ненависної чужої влади панських шляхтичів.

4 Всеукр. Зізд Рад з певністю чекає наближення того часу, коли до федерації Радянських республік і України приєднаються нові союзники і утворять разом з Великоросією Велику Міжнародну Республіку Рад.“ („Ізвестія“ 25-5-1920, „Ч. прapor“ 5-6-1920).

(За коло 800 голосів, проти — ніхто, троє утрималося).

КУПУЙТЕ, ЧИТАЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ
„АЗБУКУ КОМУНІЗМА“
 Н. БУХАРИНА і Е. ПРЕОБРАЖЕНСЬКОГО,
 видану „Коммуністичною Бібліотекою“
 накладом Укр. Фед. Ком. Партиї Америки.

З М И С Т :

стор.

Присвята	2.
Передмова	3.

I. Теоретична частина.

Розвій қапитала і його загибель.

Введення: Наша програма	5.
1. Капіталістичний лад	11.
2. Розвій капіталістичного ладу	29.
3. Комунізм і диктатура пролетаріату	47.
4. Як розвій капіталізму довів до комуністичної революції (імперіалізм, війна і крах капіталізму)	65.
5. Друга й Третя Інтернаціоналі	101.

Частина II.

Диктатура пролетаріата і будівництво комунізма.

Введення: Умови будівництва комунізма в Росії	116.
6. Совітська влада	122.
7. Національне питання і комунізм	142.
8. Програма комуністів у воєнному питанню	152.
9. Пролетарський суд	163.
10. Школа і комунізм	168.
11. Релігія і комунізм	183.
12. Організація промисловості	192.
13. Організація сільського господарства	219.
14. Організація розділення	241.
15. Організація банків і грошевий оборот	248.
16. Фінанси в пролетарській державі	253.
17. Програма комуністів в мешканському питанню	258.
18. Охорона праці і соціальне забезпечення	262.
19. Охорона народного здоров'я	275.
Програма (большевиків) Росії і України	289.
Річевий показчик	313-320.

Ціна для американських товаришів 1 долар.

Замовляти у всіх українських робітничих організацій
 і в адміністрації усіх робітничих часописей.

КОММУНІСТИЧНА БІБЛІОТЕКА:

ВИДАВНИЦТВО К. П. СХ. ГАЛИЧИНИ
(Josefstadtterstraße 79, 14; Wien, Austria.)

1. Н. ЛЕНІН. Держава і революція. Марксівська наука про державу й завдання пролетаріату за революції. З портретом автора. Відень, 1920, 8°, IV+112 сторін + окладинка.
  2. П. Д. Володимир Ульянів (Н. Ленін). Відень, 1920, 8°, 8 стор.
  3. Н. БУХАРИН. Програма коммуністів-большевиків. З портретом автора. Відень, 1920, 8°, IV+88 сторін + окладинка.
  4. ПРОГРАМА Комуністичної Партиї (большевиків) Росії і України. Відень, 8°, 24 стор.
  5. Н. ЛЕНІН. Чергові завдання совітської влади. Відень, 1920, 8°, коло 48 стор. (в друку).
  6. Н. БУХАРИН і Е. ПРЕОБРАЖЕНСЬКИЙ. Азбука комунізма. Відень, 1920, 8°, 320 ст.+окладинка.
  7. Г. ПІДДУБНИЙ. Розбийте кайдани! (Слово до галицьких селян і робітників). Відень, 1920, 8°, 32 ст.
  8. В. КАРПИНСЬКИЙ. По чиїм боці правда. Відень-Львів 1920, 8°, 16 сторін.
  9. Н. ЛЕНІН. Диктатура пролетаріату іренегат Кауцький (готується до друку).
  10. НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ і КОМУНІЗМ: Відень-Львів, 1920, 8°, 16 ст. + окладинка.
-

УКРАЇНСЬКІ ЩОДЕННІ ВІСТИ, одинокий щоденний часопис для українського працюючого люду в Злучених Державах. 502 E. 11th Str. New York.

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ, тижнева часопись для робучого люду. Corner Pritchard and Mc Gregor Sts. Winnipeg, Man., Canada, Америка.

МОЛОТ, ілюстрований сатирично-гумористичний двотижневик. 414 E. 9th Str. New York, Америка.

ŚWIT, Tygodnik, poświęcony sprawie robotniczej. Lercheng, 13, Wien, Austria.

НОВА ДОВА, тижневик, орган Закордонної Групи Укр. Комун. Партиї. Wien, Hans Sachsg. 18, 16; Austria.
